

שיעור כללי

בענין פטור שור פסולי המוקדשין ואדם בבור ודין השתלת איברים מן המת בישראל ובנכרים (י.)

נעסוק היום בדין פטור חיוב על אדם בבור וכן בפטור שור פסולי המוקדשין בבור נראה את המקורות בדברי התלמודים ומדרשי ההלכה ובדברי הראשונים והאחרונים. ונדון עוד בדין איסור הנאה מן המת בישראל ובנכרי והשלכותיו על דיני השתלת איברים.

סוגייתנו

- ראה דברי הגמ' י. 'מתקיף לה רב אשי ליתני שור פסולי המוקדשין' עד הנקודותיים ודברי רש"י.
- וראה תוס' בד"ה 'שהשור חייב בו'. וראה תוס' ר' אליעזר מטוך וכן תוס' תלמיד ר"ת וחיידושי הרשב"א.
- וראה קצות החושן סי' ת"י ס"ק א' במה שכתב על דברי התוס'.
- וראה בחידושי ר' מאיר שמחה לסוגיין.

מקורות בסוגיות נוספות לענין פטור אדם בבור

- ראה גמ' לקמן כח: 'וכלן אני קורא בהן' עד 'אבל לענין נזיקין אדם חייב'.
- וראה במפרשי התורה שדנו מה הטעם לגבי פטור אדם במיתה וחיובו בנזיקין. (רבנו יוסף בכור שור, משך חכמה, רש"ר הירש).
- וראה ירושלמי בבא קמא פ"א ה"א. וראה מכילתא דרשב"י.

מקורות בענין איסור הנאה במת ישראל ונכרי

- ראה גמרא עבודה זרה כט: ותוס' בעבודה זרה ד"ה 'כפרה'. וראה מדרש תנאים שם.
- ולענין נכרי ראה תשובת הרשב"א ח"א סימן שסה. וראה רמב"ן כתובות ס. ועיין בירושלמי פרק המ
- וראה שולחן ערוך יורה דעה שמט' סעיף א' ופתחי תשובה שם.
- וראה גמרא סנהדרין יט: ומה שכתב על הראיה משם משו"ת שבות יעקב ח"א סימן פט', וראה מש"כ במשנה למלך בהלכות אבל פרק יד' הלכה כא'.

תוספות ר' אליעזר מטוך (בשיטת הקדמונים) מסכת בבא קמא דף י' עמוד א

וי"מ דאדם חשוב מתה שלו, דעורו שרי בהנאה, כדמשמע בהעור והרוטבכז) מפני מה אמרו עור אדם טמא שלא יעשה עור אביו ואמו שטיחין לחמור. ואי אסור בהנאה למה הוצרכו לגזור טומאה. ויש לדחוק ולומר דטומאה חמירא להו טפי מאיסורא. ואי עור של עגלה ערופה אסור בהנאה כמו של שאר [שזורים הנסקלין] אדם נמי אסור עורו. אך י"ל דכפרה כתיבא [בו כקדשים דעורו (אסור) (מותר)כט]. גיליון :

תוספות תלמיד ר"ת (בשיטת הקדמונים) מסכת בבא קמא דף י' עמוד א

שהשור חייב בו שור פסולי המוקדשין משא"כ בבור דמיעטינהו מוהמת יהיה לו. והקשה ר' לייאון דפונטויישא, אי"כ אמאי איצטריך קרא למעט אדם כדדרשינן שור ולא אדם חמור ולא כלים, תיפוק ליה דאין המיתה שלו שהרי מת אסור בהנאה כדילפינן בסנהדרין שם שם מעגלה ערופה. ונראה לרבי לתרץ דבשור פסולי המוקדשין לאו מיתה לחודה קא גרמה ליה שאסור בהנאה אלא ההקדש של זה שהקדישו. אבל אדם מיתה לחודה אוסרתו, והמיתה גרם לו הבור, הילכך סברא היא לאוקומי קרא בדדמי ליה, דהא פטור והמת יהיה לו היינו בשור פסולי המוקדשין דלאו איהו לחודיה גרים, ולא באדם דאיהו לחודיה גרים ליה איסור הנאה וכל שכן שיש לו להיות חייב, הילכך איצטריך שור למעוטי אדם. ועוד י"ל דבאדם נמי והמת יהיה לו בשערו, דמותר כדאיתא בערכין בשילהי פרק [קמא]רצט) האשה שמתה נהנים בשערה, אבל בשור פסולי המוקדשין אפילו בשער המחובר בו בשעת מיתה אסור מדאורייתא, הכי מוכח בבכורות פ"גשא). מפי רבי :

חיידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ט עמוד ב

וא"ת כיון דממעטינן בור מן הכופר מדכתיב עליו ל"ל בבור שור ולא אדם תיפוק לי מעליו, וי"ל דאצטריך לפטור אפילו מדמים משום דיש פטור מכופר וחייב בדמים כשור שנגח את העבד כדאיתא בפרק שור שנגח ד' וה' (מ"ג א'), ועוד י"ל דאצטריך שור ולא אדם למיפטר ביה עבד ערל של ישראל, וע"כ צריכין אנו לומר כן דאי לא תיקשי לן למה לי למעוטי גבי בור שור ולא אדם תיפ"ל מוהמת יהיה לו דדרשינן מי שהמת שלו יצא שור פסולי המוקדשין שאינו שלו דאסור להאכילו לכלבים, ואדם מת נמי אסור בהנאה כדאמרי' בע"ז פ' אין מעמידין מדכתיב גבי מרים ותמת שם מרים וילפינן שם שם מעגלה ערופה, אלא שיש לומר דאצטריך שור ולא אדם לאיפטורי נכרי הקנוי לישראל שמתו בהנאה דלא ילפינן ממרים אלא בן ברית כמותה.

ונראה דהא דכתבו לפטור עבד או עכו"ם עיקר תירוץ הוא לעכו"ם, דאי לעבד ודאי דין ישראל ממש יש לו ומעליו ולא על שאר נזקין כי היכי דמיעט ישראל ה"נ עבד, ותדע דהא גבי אש תני שם (י, א) בברייתא דפטור משלשים של עבד, וכתבו שם תוס' (ט, ב ד"ה מה שאין כן) דאש ובור פטירי מעליו ולא על שאר נזקין ע"ש, ומשום דכופר בבן חורין ושלשים של עבד חד דינא אית להו וכל מקום דפטור בבן חורין פטור בעבד, דהא באש לא כתיב מיעוטא אחרינא ומעליו ולא על שאר נזקין ילפינן לה, וא"כ צ"ל דעיקר תירוצם לעכו"ם הקנוי. וכן מ"ש תוס' דהאי שרי בהנאה נראה נמי דעיקר כוונתם לעכו"ם הקנוי דאילו עבד כיון דחייב במצות כאשה הו"ל דין ישראל.

חידושי ר' מאיר שמחה מסכת בבא קמא דף י עמוד א

שם תוס' ד"ה שהשור, וי"ל דוהמת יהי' משתעי בשור ולא ממעטינן מיניה אדם. פירוש דסברא לחלק איכא דחוקי התורה יש להם הבטה כללית [עיין חידושי לסוטה בס"ד] וכמעט כל המשפטים של נזיקין יש להם מושג בשכל אנושי עיין ותמצא, ובבור חייבה התורה דכל בע"ח יש להם רשות להלוך במקום הפקר ואיך עושה תקלה, משא"כ שור פסולי המוקדשין דאסור בגיזה ועבודה ובחלבו, רק אין לו אלא היתר אכילה בשחיטה לבד ועל זה נפדה, ולמאי ישהה אותו הי' לו לשוחטו, זה קוטב הבטה הכללית של בורא העולם, וזה מה שפטר פסוהמ"ק וחקק זה לחוק כללי, אבל באדם לא שייך זה, ולכך מפרשין בשור שאין המת שלו כוונתו לפסוהמ"ק והבן.

בבור שור שמות פרק כא

ונפל שמה שור או חמור: שור, ולא אדם, דאדם בן דעת הוא, ואיבעי ליה לעיוני ומיזל, ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה אם נפל. חמור: ולא כלים, דאין דרך כלים לילך בלא שמירת האדם, והיה לו לשמרם, ומדלא שמרם, איהו הוא אפסיד אנפשיה. ומיהו בנזקי אדם חייב, דנזק שייך אפילו בבור שאין בו אלא טפח, או טפחיים דליכא למימר ביה דאבעי ליה לעיוני ומיזל. דאין כל הדרך ללקוט במלקט ורהיטני, וכיון דמחייב בנזק לא פליג רחמנא, ואפילו בבור עשרה מחייב בנזק.

משך חכמה שמות פרק כא

והא 'דשור ולא אדם חמור ולא כלים', הוא ענין מושכל, משום דאדם בן דעת לשמור עצמו מבור שיש בו כדי להמית, וכלים איך באים אל התקלה, הא סתם כלים דלאו הפקר נינהו בעליהן משמרן. לא כן בעלי חיים דדרכן להלוך, ואין בהם דעת לשמור עצמן. ובכל זאת בשור פקח ביום פטור ... ובאמת מצד הסברא מחזור טפי שיטת ירושלמי (בבא קמא ה, ו) דבבור שיש בו עשרה טפחים כדי למות פטור גם מנזקי אדם וכלים, ובבור ט' חייב, משום כיון דאינו עמוק ובבור כזה אינו נזהר גם בן דעת, ולא אושי מילתא, ונגאני דארעא מיקרי, ולא אסיק אדעתיה לשמור עצמו מהן, ובבור עשרה היה ליה למיזהר, וקלא אית ליה דבור יש במקום פלוני ודו"ק:

רש"ר הירש שמות פרק כא

חיי אדם אינם בכלל נכסים שיש להם תשלומין. משקופחו חיי אדם על - ידי תקלה בלתי - מוגנת, רובצת על בעל התקלה אשמה גדולה יותר. ואם התורה נמנעה מלקבוע כופר על הריגת אדם על - ידי "בור", כענין שקבעה על הריגתו על - ידי "שור", הרי שאין בהכרח לראות בכך משום הקלה. אדרבה: אפשר שהתורה קבעה כופר ל"פדיון נפשו" של בעל השור, שהוא דבר שיש בו חיים ושפועל על - פי יוזמתו שלו, ואין בעל השור אחראי על מעשי השור באותה המידה שבעל הבור אחראי לנזקי הבור, שהוא דבר שאין בו חיים ו"תחילת עשייתו לנזק" (בבא - קמא ג ע"ב); לפיכך אין בעל הבור מתכפר לפני ה' על - ידי תשלום כופר. והרי דבר זה הוא בכלל האזהרה הכללית שהזהירה התורה: "ולא - תשים דמים בביתך" (דברים כב, ח), ונתחייבנו על כל דבר שיש בו סכנה ושהוא נמצא ברשותנו ולא נהגנו בו בזהירות הדרושה. מאידך אמרו בבבא - קמא ט ע"ב: "חומר בשור מבור וכו' שהשור משלם את הכופר". מנקודת - מבט זו יש לבאר את טעם ההלכה, שאין בעל הבור משלם את הכופר, בכך שאדם שנתקל בבור ונפל לתוכו ונהרג - מכל מקום גם פעולת עצמו גרמה לנפילתו; ואילו שור שנגח את האדם - לא עשה האדם ולא כלום וכל הנגיחה היא מעשה השור לבדו, ומכאן חומרת חובתו של בעל השור.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא קמא פרק א

וכתיב בבור והמת יהיה לו. תני רבי ישמעאל יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין [דף ג עמוד ב] יצא אדם שאין לו הנייה במותו.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כא

ונפל שמה שור או חמור מה אני צריך אם ללמד על אדם שפטור הרי כבר נאמ' והמת יהיה לו את שהמת שלו יצא אדם שאסור בהנאה מה ת"ל ונפל שמה שור או חמור שור ולא כליו חמור ולא כליו מיכן אתה אומ' נפל לתוכו שור וכליו >אנשתברו או חמור וכליו ונתקרעו חייב על נזקי בהמה ופטור על נזקי כלים או הוטחו כלים על קרקע הרי זה חייב על נזקי בהמה ופטור על נזקי כלים.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כט עמוד ב

מתני': אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה: היין, והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו

גמ': יין מנלן? אמר רבה בר אבוב, אמר קרא: אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, מה זבח אסור בהנאה, אף יין נמי אסור בהנאה. זבח גופיה מנלן? דכתיב: ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מה מת אסור בהנאה, אף זבח נמי אסור בהנאה. ומת גופיה מנלן? אתיא שם שם מעגלה ערופה, כתיב הכא: ותמת שם מרים, וכתיב התם: וערפו שם את העגלה בנחל, מה להלן אסור בהנאה, אף כאן נמי אסור בהנאה. והתם מנלן? אמרי דבי רבי ינאי: כפרה כתיב בה כקדשים.

תוספות מסכת עבודה זרה דף כט עמוד ב

כפרה כתיב בה כקדשים - תימה בפ"ק דכריתות (דף ו.) דרשינן וערפו שם שם תהא קבורתה וי"ל דאיצטריך תרוייהו דאי משום דכתי' כפרה אמרי' לאחר עריפתה מותרת דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ואם מוערפו שם ה"א אינה אסורה עד לאחר מיתה לכך אצטריך כפרה כתיב כקדשים דמיתסר אף מחיים וגם איצטריך לדמותה לקדשים לומר שאינה אלא ביום ושיהא טרפות פוסל בה כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף יא.).

מדרש תנאים לדברים פרק כא

וערפו שם שאין ת"ל שם אלא מקום עריפתה שם תהא קבורתה מלמד שהיא אסורה בהניה

שו"ת הרשב"א חלק א סימן שסה

ומה שכתב הרב ז"ל אבל המת למדו בו גזרה שוה מעגלה ערופה שאסור בהנאה. וכתבת יש לחלוק דשמה לא נאמרה ג"ש = גזרה שוה = אלא למתי ישראל. וכן כתוב אצלנו בההיא דאמר עולא דבר תורה עור האדם טהור. ומה טעם אמרו טמא גזרה שמה יעשה עורות אביו ואמו שטיחין. ומתמה עלה אמאי איצטריך למגזר טומאה מהאי טעמא? דל טומאה מהכא כיון דמת אסור בהנאה מג"ש דעגלה ערופה. אמאי גזרינן שמה יעשה עורות אביו ואמו שטיחין הא לא מצי לאתהנוויי ביה דהא מתסר בהנאה? ומיתרצי גזרה שמה יעשה עורות אביו עבד או גוי שטיחין דליכא בהו איסור הנאה.

תשובה מן הדומה שאין זה עולה יפה. דהא טעמא דגזרה משום שלא ינהג מנהג בזיון באביו ואמו. ואי איכא גזירה בישראל גזרינן אפילו גוי ועבד אטו ישראל. אבל אי לא שייכא גזרה בישראל כלל משום גוי ועבד לחודי' לא גזרינן. ועוד דאי איכא מת דלא מיתסר בהנאה יין נסך דאסור בהנאה מנא להו דאי משום דאיתקש לזבח וזבח איתקש למת ההוא מת גופיה מנא לן דמתי ישראל קאמר? אלא שבזו יש לדחות דאם כן היקישא למאי. מכל מקום אינו מתחוויר כמו שאמרנו. ואי משום קושיין הא איכא לתרצה דדילמא עורו של מת אינו נאסר בהנאה. דאיסור הנאה דמת מנא לן מגזרה שוה דעגלה ערופה. ועגלה ערופה גופה הא לא אתי לן איסור הנאה אלא משום דכתיבא בה כפרה כקדשים. ומינה כיון דעורות קדשים מותרין בהנאה איכא למימר דאף עור עגלה ערופה מותר בהנאה. ודון מינה לעור המת שאף הוא מותר בהנאה. אי נמי יש לומר דאפי' תמצא לומר דעור עגלה ערופה ועור המת אסורין אפי' הכי גזרו בעור האדם טומאה. משום דאיכא שופטני דאין חוששין לאיסור וחוששין לטומאה כדי שלא יפרשו אחרים מהם. וכן תרצו בתוס' רבותינו הצרפתיים ז"ל. וזה נראה לי יותר משום דלא גרע עור המת משערו. ושער המת נראה לי שהוא אסור בהנאה בשמעתא בתרא דפרק קמא דערכין (דף ז' ב'). ואף על גב שהר"מ במז"ל כתב שהוא מותר לא נתכונו לי דבריו.

חידושי הרמב"ן מסכת כתובות דף ס עמוד א

אבל במת אסור הוא בהנאה ואצ"ל באכילה, ומעגלה ערופה גמרינן בגזירה שוה (קדושין נ"ז א') ואחד איסור הנאה ואיסור אכילה בכלל, ומיהו בגוי איני יודע בו איסור דהא ממרים גמרינן וצ"ע, ובמס' שבת פי המצניע [בירושלמי ה"ה] יש ראייה בהתר הנאה זו.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמט

מת, (א) א [בין עובד כוכבים בין ישראל, {א} תכריכיו א אסורים (ב) בהנאה.

פתחי תשובה יורה דעה סימן שמט ס"ק א

בין עובד כוכבים עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל ועי' בתשו' אבן שהם סי' ל' שהעלה דמת ישראל אסור בהנאה מה"ת אבל מת עובד כוכבים אסור מדרבנן ומה"ט כתב שם באחד שחלה חולי שאב"ס ואמרו הרופאים שיקח עצם ממת לצורך איזה רפואה או מתכריכי המת דמותר ליקח עצם עובד כוכבים לזה כיון שאינו אלא מדרבנן ע"ש. ועיין עוד בתשו' צמח צדק סי' י"ג ובהג"ה שם. ובתשו' יד אליהו סי' ס"ו ובתשו' פרי תבואה סי' כ"ה ובספר ברכי יוסף להגאון מהר"ר חיד"א ז"ל (ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' מ"א) (ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ז) ובתשו' הרב הגדול מהר"ר ברוך בעל טעם המלך.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

שאלו תלמידיו את רבי יוסי: היאך נשא דוד שתי אחיות בחייה? - אמר להן: מיכל אחר מיתת מירב נשאה. רבי יהושע בן קרחה אומר: קידושי טעות היו לו במירב, שנאמר תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים. מאי תלמודא? - אמר רב פפא: מיכל אשתי, ולא מירב אשתי. מאי קידושי טעות? דכתיב: והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עשר גדול וגו'. אזל קטליה. אמר לו: מלוה אית לך גבאי, והמקדש במלוה - אינה מקודשת. אזל יהבה לעדריאל, דכתיב, ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד וגו'. אמר ליה: אי בעית דאתן לך מיכל - זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים. אזל אייתי ליה. אמר ליה: מלוה ופרוטה אית לך גבאי. שאול סבר: מלוה ופרוטה - דעתיה אמלוה, ודוד סבר: מלוה ופרוטה - דעתיה אפרוטה. ואיבעית אימא: דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה, שאול סבר: לא חזו ולא מידי, ודוד סבר: חזו לכלבי ושוברי.

שו"ת שבות יעקב חלק א סימן פט

ברעש מלחמה שהיו במדינתנו מקרוב וחפץ ה' בידינו הצליח שהצליח עם הקיר"ה והכה מכה רב בשונאיה' ממש עד בלתי השאיר להם שריד ואח"כ כאשר שקטה הארץ קצת מעמי הארצות הפשיטו העורות מהשונאים ועיבדו אותן כאשר יעבדו עורות בהמה אם מותר לישראל לישא וליתן עם אותן עורות.

תשובה הנה לכאורה נראה פשוט לאסור בהנאת עורו כמשמעות לשון הש"ע בי"ד סי' שמ"ט גם בתשובת צמח צדק סי' י"ג האריך בכל חלקי תשובה זו ומסיק לאסור ע"ש דבריו באורך אף שבנו בהג"ה חוכך קצת להקל מ"מ בקונטרס אחרון חוזר מדבריו הראשונים ומסיק לאסור בהנא' איברא לאחר העיון היטב נר' להתיר בנ"ד דאף דמת אסור בהנאה ועורו כבשרו בין במת ישראל בין במת עכו"ם מ"מ היינו עכו"ם שאינו קנוי לך משא"כ בעכו"ם ועבד הקנוי לך קנין הגוף וכ"כ התוספ' להדיא בב"ק דף י"ד / י"ו / ע"א ד"ה שהשור וכו' וז"ל ולמאי דפרישית לעיל דשור ולא אדם איצטריך לנכרי ועבד הקנוי לו לישראל שנפל לבור דהאי שרי בהנאה עכ"ל הרי מבורר בפשיטות דעת התוספ' להתיר בהנאה כל שהוא קנוי לו משא"כ באין קנוי לו ודאי דאסור בהנאה וכן מבואר שם מפסקי תוספ' ודלא כברכת הזבח בפ"ח דזבחים בחידושי בדף ע"א ע"ב הבין מדברי התוספ' דבכל ענין מת עכו"ם מותר בהנאה לכן מתמיה שם על הש"ע בסי' שמ"ט ועל תשובת הרשב"א והניח בצ"ע ולא דק כי עיקר כוונת התוספ' לחלק כמ"ש בין אם הוא קנוי או לא גם בקונטרס אחרון שחיבור בנו של צ"צ בתשו' שם לא ירד כלל להבנת כוונת התוספת דב"ק ולא דק בכל דבריו. ועפ"ז מתורץ מה שמקשה שם בברכת הזבח ובתשובת צ"צ על שאול ודוד שקידש במאה ערלות פלשתים והם איסור הנאה ולפי חילוק זה שכתבו התוספ' לא קשה מידי דגם לדוד היו קנויים לו הפלשתים בחזקת מלחמה וכמ"ש התוספ' בגיטין דף ל"ח ע"א ד"ה בחזקה יע"ש וא"כ בנדון דידן הני גוים שנתבשו / שנתפשו / בחזקת מלחמה הם קנויים לעכו"ם.

משנה למלך הלכות אבל פרק יד

ונראה דיש להביא ראיה לדעת התוס' דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה מההיא דאמרינן בפ"ב דסנהדרין עלה דהיא אמר ליה שאול לדוד איבעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים כו' שאול סבר לא חזי ולא מידי ודוד סבר הא חזי לכלבא ושונרא ע"כ, והשתא יש לתמוה בין ללישנא קמא דאמר דפלוגתא דדוד ושאול היה במלוה ופרוטה אי דעתיה אפרוטה בין ללישנא בתרא הא איסורי הנאה הם הנך ערלות פלשתים דהא כתיב ויך בפלשתים ותרגם יונתן וקטל בפלישתאי א"ו דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה ואפשר לדחות ולומר דלדעת החולקים דס"ל דגם מת עכו"ם אסור בהנאה ס"ל דהך ויך אין הכוונה שהכה אותם מכת מות אלא שהכה אותם מכה עצומה עד שעשה פעולתו ומצינו כיוצא בזה בפ"ק דנזיר (דף ד') גבי שמשון דאמרינן שלא הזוהר על הטומאה ושאלו מנא לן כו' אלא מהכא ויך מהם אלף איש וגו' ודחו ודילמא גוססין שוינון ע"כ והתוס' כתבו שם דלאו דוקא גוססין אלא קרוב לגוססין הרי דאף דכתיב ויך אינו מוכרח שהרג אותם אלא שהכה אותם מכה קרובה למיתה והכא ג"כ גבי דוד איכא למימר הכי דלעולם דבעודן הפלשתים חיים עשה דוד פעולתו הן אמת דפשטן של דברים נראה מסוגיא זו דנזיר דויך ר"ל שהרג אלא דכדי שלא נלמוד דין מחודש דנשתנה נזירות שמשון מנזירות תורה עייל נפשיה בקופא דמחטא ואמר דילמא גוססין שוינהו ויונתן תרגם בין בשמשון בין בדוד וקטל דלפי האמת דגמרא גמירי דשמשון לא הזוהר על הטומאה וקרא דויך הוא כפשוטו דהרג אותם והנה לדעת יונתן שתרגם ויך דגבי דוד וקטל יש לתמוה מאי האי דקאמר דוד תנה את אשתי אשר ארשתי לי במאה ערלות והלא כפי דברי דוד קדשה באיסורי הנאה ואינה מקודשת ואולי לדעת יונתן דוד קדשה במה שהלך והרג מאה פלשתים והביא הערלות למלך דומיא דע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל בטל וס"ל ליונתן דאינה לשכירות אלא בסוף ולא היו מלוה דפלוגתא דתנאי בקדושין (דף מ"ח ודף ס"ג) ותלמודא דידן סבר כמ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וא"כ חשיבא מלוה אי נמי דבאותה סוגיא דנזיר שכתבנו איתא התם דילמא אשלינון ברישא והדר קטלינון ויך ויקח כתיב ע"כ והכא גבי דוד כתיב ויך בפלשתים ויבא דוד וגו' ואפשר שההבאה היתה אחר המיתה אבל הפעולה עצמה דהיינו כריתת הערלות היתה בעודם בחיים: